

Stručni rad

OSNOVNA OBILJEŽJA MODERNE ŠKOLE

Alja Benkoč Sušnik
OŠ Franja Malgaja Šentjur

Sažetak

Škola je početni korak u obrazovnom procesu i formiranju osobnosti. Njezina je glavna zadaća dati učeniku minimum znanja i vještina koje će mu omogućiti samostalan život. Današnji se svijet ubrzano mijenja pa društvo ima visoke zahtjeve prema suvremenoj školi. Danas je teško zamisliti školu bez ozbiljne materijalno-tehničke osnove. Ovdje treba spomenuti sposobnost rada s računalnom opremom, korištenje interneta i osnove pronalaženja relevantnih informacija. Moderna škola je visokotehnološki kompleks učenja u kojem se tehnički alati za učenje kombiniraju s novim nastavnim tehnologijama. Jedan od glavnih zadataka moderne škole je podučavanje djece kreativnim vještinama. Ipak, koliko god tehnička opremljenost škole bila bi savršena, glavni teret poučavanja i obrazovanja djece snose učitelji.

Ključne riječi: moderna škola, podučavanje, tehnologija, nastava, inovativnost

1.UVOD

Današnji školski sustav, posebice obvezne osnovne škole, vuče korijene iz druge polovice 18. stoljeća. U Sloveniji, kao i drugdje u svijetu, najuspostavljeniji sustav temelji se na sljedećim pretpostavkama: da su djeca uključena u školu s određenom dobi, da se od njih očekuje prelazak iz nižeg u viši razred te da su nastavni planovi i programi skup temeljnih znanosti i vještina koje su u središtu nastave. Posljednji važan dio, dakako, je procjena znanja i na kraju, ali ne manje važno, discipliniranje i standardizacija. Kritičari ističu da se većina školskih sustava diljem svijeta još uvijek temelji na industrijskom modelu – modelu masovne potrošnje i proizvodnje; s jedne strane, škole nude paketno i standardizirano znanje, a s druge strane, stručna radna snaga dolazi iz škola kao na pokretnoj traci [1]. Opisano shvaćanje škole više ne odgovara zahtjevima današnjice. Učenike shvaća kao pasivne primatelje znanja, umjesto da ih potiče da postanu aktivni tragači i kreatori znanja. Istodobno, takav sustav provjerava zapamćeno znanje pojedinca, umjesto njegove praktične upotrebe. Mjeri znanje pojedinca, a ne potiče zajedničko rješavanje problema. Većina nastavnih planova i programa za osnovne škole ne razlikuje se značajno od nastavnih planova i programa razvijenih i korištenih između 1870. i 1930. Nesumnjivo, detalji, informacije, sadržaj i naglasci su se promijenili, ali jezgra školskih kurikuluma ostaje uglavnom slična. Promjene se događaju uglavnom u načinu na koji se pojedini sadržaji premještaju u niže razrede, sve je više podataka i informacija i samog znanja koje bi trebali dati učitelji, a dječji mozak jednostavno apsorbirati. Zbog neusklađenosti školskog sustava s društvom koji se ubrzano razvija, nastaje paradoks – podataka i informacija je sve više, a djeca i mladi stvarno znaju sve manje. To se najčešće događa zato što se preneseno znanje ne stavlja u kontekst i nije smisleno; ponekad je čak previše apstraktan za razvoj kognitivnih sposobnosti [1]. Trenutačno je u punom zamahu četvrta industrijska revolucija koja se odvija s napretkom umjetne inteligencije, virtualne stvarnosti, robotike, biotehnologije i nanotehnologije. U vanjskom svijetu različite znanosti i tehnologije se spajaju jedna s drugom, čime se brišu granice između materijalnog, biološkog i virtualnog svijeta. Učenje u učionici, na način odvojenih predmeta i strogo ograničenih sadržaja, ne priprema današnje učenike za vanjski svijet [1].

2.OSNOVNE KARAKTERISTIKE MODERNE ŠKOLE

Moderna škola, posebice osnovna škola, iznimno je važna za pojedinca i za njegov prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob. Škola bi se trebala prvenstveno baviti obrazovanjem, ali u stvarnosti se taj proces i odgoj ne mogu strogo odvojiti. Stoga je važno kako škola vodi učenika do stjecanja znanja i koje vrijednosti mu nudi u daljnjem akademskom i cjeloživotnom učenju kako bi se pripremio za postojeće tržište rada [4]. Škola 21. stoljeća mora se usredotočiti na kompetenciju kritičkog mišljenja, rješavanja problema, suradnje i kreativnosti, što je naravno podržano digitalnom pismenošću. Od ključne su važnosti viši kognitivni procesi s kojima naučeno i smisleno znanje koristimo na fleksibilan i kreativan način. Osim znanja o sadržaju, suvremeni koncepti znanja fokusiraju se na vještine i sposobnosti kao što su:

- sposobnost kritičkog mišljenja,
- sposobnost samostalnog pretraživanja i kritičke procjene informacija,
- sposobnost korištenja informacija u različitim situacijama,
- sposobnost rada u grupi ili timu radi postizanja zajedničkih ciljeva,
- te sposobnost korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije.

Obrazovni plan koji bi primjenjivao suvremene koncepte znanja stoga bi se trebao temeljiti na različitim značajkama. Prva od njih je da bi okruženje za učenje trebalo staviti učenje u prvi plan kao primarnu aktivnost u kojoj je snažan fokus na učenika. Iznimno je važno strukturirano i dobro planiranje koje zahtijeva visoku razinu profesionalizma, a ostavlja dovoljno prostora za istraživanje i autonomno učenje. Okruženje za učenje osjetljivo je na individualne i grupne razlike iz kojih učenici izlaze prema predznanju, motivaciji i sposobnostima, stoga treba istaknuti ulogu potpune personalizacije. No, to se može dogoditi samo ako se smanji broj učenika u učionicama kako bi nastavnik mogao više pažnje posvetiti pojedincima. Inkluzija

danas također igra važnu ulogu, prepoznajući razlike između pojedinaca i skupina te omogućavajući uključivanje i najslabijih učenika. Posljednja važna značajka je, međutim, društvenost učenja, koja ima bit u tome što je dio okruženja za učenje i učenje izravno povezano sa zajednicom [2]. Da bismo ostvarili sve odgojno-obrazovne ciljeve i kompetencije potrebne u suvremenoj školi, potreban nam je, između ostalog, pristup obrazovnim resursima, odgovarajuća didaktička izobrazba učitelja i, na kraju, ali ne i najmanje važno, snažna podrška tehnologije. Stoga je riječ o holističkom ili cjelovitom pristupu obrazovanju, gdje stvaranje inovativnih okruženja za učenje također igra važnu ulogu [3].

2.1 Oblici i metode učenja

Današnja nastava je učinkovita kada su metode i oblici poučavanja takvi da potiču mentalnu aktivnost učenika, samostalno učenje i uključuju informacijsko-komunikacijsku tehnologiju. Marentič Požarnik ističe da učitelj treba koristiti metode učenja i oblike rada za povezivanje ciljeva i sadržaja učenja, pritom vodeći računa o razvojnim i individualnim karakteristikama svakog učenika. Na taj se način osigurava konstruktivna povratna informacija u procesu učenja, a samo znanje mora se provjeravati i vrednovati na stručno primjeren način. Suradničko učenje postaje sve važnije za učenike, gdje uče o prednostima grupnog rada. O principu suradnje govorimo kada se nastava odvija u malim grupama, radi postizanja zajedničkog cilja. Rad se mora organizirati na početku učenja tako da svaki član ima priliku postići najveći učinak učenja i istovremeno pomoći drugima da postignu svoj maksimum. Središnja je interakcija u grupi koju vodi i usmjerava učitelj, koji također nudi pomoć ako je pojedincima ili grupama potrebna. Empirijski je dokazano da je suradničko učenje učinkovitije od individualnog učenja s kognitivnog, socijalnog i motivacijskog stajališta [2].

2.2 Međupredmetno povezivanje

Međupredmetno povezivanje također se pokazalo iznimno kvalitetnom i produktivnom, jer se radi o holističkom didaktičkom pristupu u kojem se spajaju znanja, sadržaji i vještine učenja. U međupredmetnom povezivanju didaktički pristup je svestran; znanja, sadržaje i vještine učenja se povezuje horizontalno i okomito. U holističkom obrazovanju potiče se samostalno i aktivno stjecanje iskustava učenja i odvija se u sveobuhvatnoj aktivnosti učenika, jer uključuje njegove kognitivne, emocionalne i fizičke funkcije. Međupredmetnom povezivanju pristupamo na dva načina: obrazovno-materijalno (ovdje se fokusiramo na školsko gradivo) i procesno-ciljano (bitan je sam proces učenja). Takvo povezivanje uzima u obzir učenikovo predznanje, stavove, očekivanja, emocije i socijalnu komponentu. Zagovornici ovakvog načina poučavanja oslanjaju se na uvide u način rada ljudskog mozga. Naime, interdisciplinarnim pristupom učenici uče rješavati probleme u stvarnim situacijama, pa im je takvo učenje puno korisnije za daljnji život. Na taj način nastava postaje problemska i razvija konkretno kritičko mišljenje kod učenika. Naravno, nije svaki predmet prikladan za ovakav način rada, ali mogućnosti interdisciplinarnog povezivanja vide se u nastavnim planovima i programima pojedinih predmeta, gdje možemo vidjeti koji su predmeti najbolje povezani, a koji sadržaji se mogu povezati na način da se postignu ciljevi učenja. Organizacijski gledano, međupredmetno povezivanje puno je lakše u nižim razredima osnovne škole, točnije od prvog do petog razreda, jer većinu predmeta predaje jedan učitelj. U šestom razredu i u trećoj trijadi interdisciplinarni pristup zahtijeva mnogo više organiziranosti, dogovora i koordinacije među pojedinim učiteljima [2]. Dobar primjer međupredmetnog povezivanja je obrazovna tema koja se povezuje sa sojeničarima. U sklopu nastave slovenskog jezika učenici mogu razgovarati o literarnom tekstu *Bobri (Dabrovi)*; u likovnoj umjetnosti mogu napraviti sojenice; u glazbenoj umjetnosti mogu stvarati ritmove i glazbu kamenjem i drugim alatima; u matematici se podaci mogu prikupljati i obraditi, ali se mogu i orijentirati na vremenskoj crti povijesti; mogu pripremati jela u nastavi domaćinstva ili naučiti tkati po metodi sojeničara. Međupredmetno povezivanje nije lak cilj, jer zahtijeva aktivno ažuriranje kurikuluma za pojedine predmete, uz potrebu da učitelji pronađu zajednički jezik i prilagode načela. Potrebno je jasno i nedvosmisleno definirati međusobne odnose i interakcije između pojedinih predmeta, te naravno voditi računa o postojećem nastavnom planu i programu. Postoji nekoliko različitih stupnjeva povezanosti. Mogu se odvijati unutar

predmeta (nastavnik sustavno povezuje pojmove, sadržaje, vještine ...), između predmeta (mogu biti samostalno u okviru vremenske koordinacije ili zajedničkog planiranja) ili u kontekstu međupredmetnog povezivanja (učenik samostalno povezuje stečeno znanje, ali pre svega na višim razinama obrazovanja) [4].

2.3 Inovativna okruženja za učenje

Inovativna okruženja za učenje, podržana informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, pokazala su se sve važnijim alatima, osobito u vrijeme pojave koronavirusa. U konačnici, tehnologija je temelj svih pedagoških promjena u inovativnim okruženjima za učenje. Suvremeni kompetentni učitelj je uspješniji, kreativniji i inovativniji korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije, svjestan je zakonskih i etičkih načela sigurne i odgovorne uporabe tehnologije te koristi valjane i pouzdane podatke [2]. Učinkovito IKT poučavanje može pomoći učenicima u kognitivnoj obradi bez preopterećenja njihovog kognitivnog sustava. U ovom slučaju cijeli proces usmjeravamo na bitnu obradu samo stvarno važnih informacija i tako podržavamo generativnu obradu [3]. Danas već postoje uhodane online učionice u nastavi, u našim školama posebice programski paket **Moodle** i **Google Učionica**. U oba slučaja učitelj može objavljevati materijale, zadavati zadaću, priložiti video zapise s objašnjenjima, postavljati fotografije proizvoda i razgovarati sa svojim učenicima u sobi za razgovor. Učitelj može pratiti i pregledavati aktivnosti učenika, pregledavati domaću zadaću i davati povratne informacije učenicima i tako dalje. Popularni su i konferencijski sustavi **Zoom** i **Microsoft Teams** koji su namijenjeni organiziranju sastanaka, predavanja te uspostavljanju kontakata s učenicima ili komunikaciji i suradnji samih učenika. Google također omogućuje grupni rad, posebno u **Google Slides** i **Google Forms**, gdje možemo dizajnirati različite prostorije koje sadrže savjete iz različitih predmetnih područja, a učenici moraju zajedno rješavati izazove u grupama te zajedničkim znanjem i suradnjom doći do konačnog rješenja. **Kahoot!** je također popularan alat za učenike, gdje možemo kreirati kvizove, rasprave i upitnike. Ovim alatom ponavljamo i učvršćujemo znanje na atraktivan način, jer je kviz moguće riješiti samostalno ili u obliku razrednog natjecanja. Sličan online alat je **Worldwall**, koji osim kvizova i križaljki nudi igre. Zajedničko stvaranje omogućuje i usluga **Padlet** koja je u obliku bijele ploče koju kreira učitelj. Učenici mogu zajedno stvarati na ovoj ploči – pisati, dijeliti fotografije, video zapise i komentare. **Nexto** je sjajna aplikacija za međupredmetno povezivanje, koja nudi multimedijско iskustvo s elementima proširene stvarnosti. Učenici mogu virtualno otići na izlet u različita mjesta u Sloveniji i kroz aplikaciju upoznati kulturne, prirodne i povijesne karakteristike pojedinih mjesta [2].

3. Zaključak

Promijenjeni društveni, tehnološki i ekonomski uvjeti zahtijevaju i promjene u području obrazovanja, gdje tehnologija, koja postaje jedan od samorazumljivih čimbenika u nastavi i učenju, ima sve značajniju ulogu. [3]. Škole polako nadilaze tradicionalne okvire, gdje su učenicima i studentima prenijele standardizirano i ukalupljeno znanje, a da ga ne obrađuju u širem, kohezivnom kontekstu. Danas se taj sustav polako mijenja, posebno na inicijativu aktivnijih nastavnika. Do izražaja dolazi važnost kritičkog prosuđivanja pojedinca, učenje učenja i njegove kompetencije u području informacijske i komunikacijske tehnologije. Nastavnici sve više daju vrijednost i naglasak na međupredmetnom povezivanju, jer na taj način učenici povezuju pojedinačne informacije u integrirano znanje, pri čemu prednjače ne samo naučena teorijska znanja, već i povezanost tih znanja s trenutnim uvjetima i općim životom. Ove promjene nisu se dogodile preko noći i zapravo su rezultat sve bržeg tempa života, gdje je širok izbor informacija uvijek pri ruci zahvaljujući modernoj tehnologiji. Danas, dakle, nema potražnje za učenicima koji su puni nekih općih (ili specifičnih) informacija, nego postoji potražnja za učenicima koji su sposobni sami pronaći aktualne informacije te ih kritički vrednovati i stavljati u novi kontekst. Učitelji stoga imaju ulogu usmjeravanja učenika na kritičko razmišljanje i što je moguće više osposobljavanje u području informacijske i komunikacijske tehnologije, koja trenutno oblikuje našu budućnost. Stoga je vrlo važno koristiti različite IKT

alate u nastavi, kao i promovirati korištenje izvan nastave, naravno u akademske svrhe. Djelovanje u školama mora se temeljiti na didaktičkim principima koji su trenutno aktualni, ali je potrebno voditi računa i o specifičnostima rada, što zahtijeva sve veću individualizaciju i diferencijaciju u svim školama. Metode i oblike rada stoga je potrebno stalno prilagođavati situacijama u pojedinim razredima. U suvremenoj školi učitelj mora biti spreman za visoke kriterije rada te se ujedno stalno stručno obrazovati i slijediti nove smjernice kako na tržištu rada tako i u školi. Naime, u današnjem društvu bitno je da poznaje sve nove pedagoške smjernice, didaktičke metode i IKT alate koji su mu dostupni.

4 Literatura

- [1.] Musek Lešnik, K. (2019). *Nekateri izzivi sodobne šole: Kako deluje šola*. Pozitivna psihologija in pozitivna edukacija. <https://www.abced.si/post/nekateri-izzivi-sodobne-%C5%A1ole-kako-deluje-%C5%A1ola>
- [2.] Samida Cerk, S. (2021). Sodobni izzivi izobraževanja na daljavo v okviru medpredmetnega povezovanja in inovativnih učnih okolij. *Uporabna informatika*, 29 (2), 76–82.
- [3.] Flogie, A. (ur.). (2019). *Inovativna pedagogika: Priporočila pri izbiri tabličnih računalnikov v inovativnih učnih okoljih*. Maribor, Zavod Antona Martina Slomška. <https://en.calameo.com/read/005830753a0d82ceaf048>
- [4.] Kerin, A. (2019). *Medpredmetno povezovanje kot eno temeljnih didaktičnih načel sodobne šole pri pouku slovenščine in sociologije v poklicnih srednjih šolah*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. https://slov.si/dipl/kerin_ana.pdf